

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА

Ю. Г. Сорока

СОЦІОЛОГІЯ КУЛЬТУРИ

Навчально-методичний посібник

Харків – 2015

УДК 316.7
ББК 60.5
С 65

Рецензенти:

В. Ф. Бурлачук – доктор соціологічних наук, провідний науковий співробітник відділу теорії та історії соціології, Інституту соціології НАН України;

Л. Г. Сокурянська – доктор соціологічних наук, професор, завідувач кафедри соціології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

*Затверджено до друку рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 5 від 19.05.2015 р.)*

Сорока Ю. Г.

С 65 Соціологія культури : навчально-методичний посібник / Ю. Г. Сорока. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 136 с.
ISBN 978-966-285-264-6

Пропонований навчально-методичний посібник підготовлений відповідно до програми навчального курсу «Соціологія культури», який викладається студентам III курсу соціологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Посібник містить програму, конспект лекцій, завдання й рекомендації до семінарських та практичних занять.

Теоретичну перспективу курсу створюють культурно-аналітична традиція, постструктуралістська методологія, соціокультурний підхід. Тематичною перспективою, за допомогою якої проблематика соціології культури розкривається та актуалізується для студентської аудиторії, є культура у відтворенні нерівності та влади у суспільстві. Ціннісні орієнтири курсу визначені принципами толерантності, дотримання прав та свобод особи, протидії будь-яким формам дискримінації.

Для студентів денної та заочної форм навчання соціологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

ISBN 978-966-285-264-6

**УДК 316.7
ББК 60.5**

© Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2015
© Сорока Ю. Г., 2015
© Дончик І. М., макет обкладинки, 2015

ЗМІСТ

ВСТУП	6
<i>Чому навчає курс «Соціологія культури»:</i>	
компетенції, які ви отримаєте.....	8
<i>Як навчитися соціології культури:</i>	
<i>форми навчальної діяльності, система оцінювання</i>	9
<i>Як користуватися цією книжкою</i>	12
Тематичний план курсу.....	13
Програма курсу.....	14
Література.....	15
ПУТІВНИК З НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА КУРСОМ	16
ТЕМА 1. Соціологічне бачення зв'язку культури та суспільства. Культура та влада	17
Семинар 1. Специфіка соціологічного знання про культуру	17
Самостійна підготовка до заняття.....	17
Питання до обговорення.....	18
Література до семінару 1.....	18
Конспект до семінару 1.....	19
Лекція 1. Соціологічне бачення зв'язків культури та суспільства	22
Питання лекції.....	22
Література до лекції 1.....	22
Конспект лекції 1.....	23
Семинар 2. Тренінг критичного читання	37
Самостійна підготовка до заняття.....	38
Семинар 3. Дискусія та доповіді з лекції 1.	
Соціологічне бачення зв'язків культури та суспільства.	
Культура та влада.....	38
Самостійна підготовка до заняття.....	38
Питання дискусії.....	39
Додаткові завдання для самостійної підготовки.....	39
<i>Завдання для перевірки знань з теми 1</i>	40
ТЕМА 2. Складові культури в процесі відтворення нерівностей та влади	42
Лекція 2. Символ у відтворенні нерівностей та влади	42
Питання лекції.....	42
Література до лекції 2.....	42
Конспект лекції 2.....	43

Семінар 4. Обговорення першоджерела з теми 2	52
Самостійна підготовка до заняття.....	52
Семінар 5. Тренінг академічного письма	52
Самостійна підготовка до заняття.....	52
Лекція 3. Ритуал у відтворенні нерівностей та влади	54
Питання лекції	54
Література до лекції 3.....	54
Конспект лекції 3.....	55
Семінар 6. Дискусія та доповіді з лекції 2.	
Символ у відтворенні нерівностей та влади.....	67
Самостійна підготовка до заняття.....	67
Питання дискусії.....	67
Додаткове завдання для самостійної підготовки.....	68
Семінар 7. Дискусія та доповіді з лекції 3.	
Ритуал у відтворенні нерівностей та влади.....	68
Самостійна підготовка до заняття.....	68
Питання дискусії.....	69
Додаткове завдання для самостійної підготовки.....	69
Лекція 4. Міф у відтворенні нерівностей та влади	70
Питання лекції	70
Література до лекції 4.....	70
Конспект лекції 4.....	71
Семінар 8. Дискусія та доповіді з лекції 4.	
Міф у відтворенні нерівностей та влади.....	79
Самостійна підготовка до заняття.....	79
Питання дискусії.....	80
Додаткове завдання для самостійної підготовки.....	80
Семінар 9. Презентація творчих завдань з теми 2	80
Самостійна підготовка до заняття.....	80
Варіанти завдань.....	81
<i>Завдання для перевірки знань з теми 2</i>	81
Семінар 10. КОНТРОЛЬНА РОБОТА 1	83
Самостійна підготовка до контрольної роботи 1.....	83
ТЕМА 3. Полікультурне суспільство: неоднорідність та розрізнення	85
Лекція 5. Концепції культурної неоднорідності та їх критика	85
Питання лекції	85
Література до лекції 5.....	85
Конспект лекції 5.....	87
Семінар 11. Презентація тем ІНДЗ	96

Що таке ІНДЗ з соціології культури?.....	96
Як обрати тему ІНДЗ?.....	97
Як презентувати обрану тему ІНДЗ на семінарському занятті?.....	97
Критерії оцінювання ІНДЗ.....	97
ЗАПОБІГАЙМО ПЛАГІАТ. ПОЛІТИКА ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	98
Лекція 6. Дискурс чужого й ворога та його соціальний зміст.....	99
Питання лекції	99
Література до лекції 6.....	99
Конспект лекції 6.....	100
Семінар 12. Обговорення першоджерела з теми 3.....	113
Самостійна підготовка до заняття.....	113
Семінар 13. Дискусія та доповіді з лекції 5.	
Концепції культурної неоднорідності та їх критика.....	113
Самостійна підготовка до заняття.....	113
Питання дискусії.....	114
Додаткове завдання для самостійної підготовки.....	114
Лекція 7. Культурна неоднорідність як ознака соціокультурного простору.....	114
Питання лекції	114
Література до лекції 7.....	115
Конспект лекції 7.....	115
Семінар 14. Дискусія та доповіді з лекції 6.	
Дискурс чужого й ворога та його соціальний зміст.....	120
Самостійна підготовка до заняття.....	120
Питання дискусії.....	121
Додаткове завдання для самостійної підготовки.....	121
Семінар 15. Дискусія та доповіді з лекції 7. Культурна неоднорідність як ознака соціокультурного простору.....	122
Самостійна підготовка до заняття.....	122
Питання дискусії.....	122
Додаткове завдання для самостійної підготовки.....	122
Семінар 16. Презентація творчих завдань з теми 3.....	123
Самостійна підготовка до заняття.....	123
Варіанти завдань.....	123
<i>Питання для перевірки знань з теми 3.....</i>	<i>124</i>
Семінар 17. КОНТРОЛЬНА РОБОТА 2.....	126
Самостійна підготовка до контрольної роботи.....	126
ПРОГРАМА ІСПИТУ.....	128
<i>Відповіді на питання для перевірки знань</i>	<i>134</i>

ВСТУП

Життя кожного з нас безпосередньо пов'язане з культурою. Не тільки тому, що сучасна людина у дитинстві дізнається про основи наук у школі, час від часу відвідує музей, театр чи концертний зал, читає книжки, може напам'ять продекламувати вірш, заспівати пісню, виконати п'єсу на музичному інструменті, здатна розрізнити Моцарта від Бетховена, Лисенка від Чайковського, "Beatles" від "Rolling Stones" чи "Rammstein" від "Tokio Hotel". Зв'язок людини з культурою полягає не тільки у її залученості до інтелектуальної чи естетичної діяльності в рамках установ освіти, науки та мистецтва (їх ще називають інститутами культури). Бо культура значно ширше та складніше, ніж інститути культури: вона є цілісний спосіб життя, реальний світ, в якому живуть, працюють, відпочивають, кохають та ненавидять, творять та споживають звичайні люди.

Навчаючись рідної мови та отримуючи виховання, беручи участь у рутинних повсякденних практиках – від гри, чищення зубів, користування транспортом чи Інтернетом до налагодження міжособистісних стосунків, складних професійних обов'язків чи участі у виборах – ми¹ привчаємося до культури. Саме вона формує наш спосіб сприйняття світу за допомогою її значень, символів та цінностей. Останні демонструють себе у поведінці близьких нам людей (родини, друзів) та інших членів суспільства, реалізується в наших думках та діях, походючи від віку та водночас змінюючись із кожним поколінням. Іншими словами, кожна людина є водночас й носієм і творцем культури.

Поділення людьми спільних цінностей, символів та значень є умовою існування спільноти та суспільства, бо забезпечує можливість спілкування між людьми. За допомогою культурних символів та значень спільноти та суспільства розрізняють одне одного: жителів певного регіону – за діалектом, людей певної національності – за мовою, представників певної професії – за уніформою, людей з певними смаками та уподобаннями – за специфічними практиками та ін. Множинність груп у суспільстві, множинність способів життя, реальностей та множинність культур є невід'ємною ознакою сучасного суспільства.

Культура допомагає нам створювати власне уявлення про себе – ідентичність, та на її основі робити безліч необхідних виборів у повсякденних ситуаціях. Саме цим – можливістю та необхідністю робити вибір – сучасна людина відрізняється від попередників. Ми можемо

¹ Тут і далі, використовуючи займенник «ми», авторка має на увазі себе і читачів як повсякденних діячів. В мові публіцистики та мас-медіа найближчим аналогом є визначення «прості люди», «пересічні громадяни».

обирати товари в супермаркеті, місце проживання, стиль одягу, супутника життя, президента, професію, соціальне оточення та ін. Культурна ідентичність відображає багатогранний культурний досвід людини, пов'язує її з оточенням та попередниками, а з іншого боку – стає формою самовираження, реалізації неповторної унікальності кожної людини.

Знання культурних основ власної ідентичності чи ідентичності інших людей – рідних, друзів, колег по роботі чи навчанню, сусідів, знайомих, незнайомих та ін. – дуже корисне у повсякденному житті. Обираючи подарунок чи текст поздоровлення, плануючи співпрацю чи встановлюючи стосунки зі співробітниками, бажаючи підтримати близьку людину та в інших ситуаціях, завжди легше зробити вибір, коли знаєш про цінності та уявлення людини, її культурне походження та досвід. Спираючись на такі знання, ми швидше зрозуміємо та зможемо пояснити іншим, що поєднує чи роз'єднує людей в компанії чи колективі, чи як ці люди будуть сприймати зміни. Для людини зі знанням культурних основ повсякденного життя зовсім не дивним та зрозумілим є, наприклад, чому чорний з вузькою рожевою смужкою є кольорами Емо, а рокери так полюбляють металеві аксесуари, офіцери слідкують за чистотою взуття, стоматологи класифікують людей за характером прикусу та ін.

В соціології культуру вивчають багато субдисциплін. Політична чи економічна соціології цікавляться впливом цінностей, уявлень та культурного досвіду на відповідні види діяльності в суспільстві. Соціологія комунікацій вивчає культуру як засіб спілкування людей у суспільстві. Соціологія професій звертає увагу на професійні субкультури. Соціологія науки, музики, спорту, дозвілля заглиблюються в окремі сфери культурного життя. Соціологія молоді цікавиться особливостями культури та способу життя саме цієї соціальної групи та ін. Але центральною темою культура є для соціології культури.

Соціологія культури з часів свого виникнення як наукової дисципліни про зв'язок культури й суспільства нараховує не одну традицію визначення її мети та змісту, місця в структурі соціологічного знання. Тому вивчення цієї дисципліни має не тільки відстежувати її існуючі образи в історико-соціологічному вимірі, але й фіксувати нові тенденції, що виникають у взаємовпливі змін самої соціологічної науки та процесів і змін суспільства.

Серед останніх треба відзначити такі актуальні на початку XXI ст. процеси, як зростання культурної неоднорідності суспільств та гетерогенності ідентичності, неспівпадіння національних, соціальних та культурних кордонів, поширення неоліберальної ідеології, зростання соціальної нерівності та активізація різноманітних громадянських рухів спротиву. Серед значних процесів усередині соціологічної науки треба

відзначити кризу традиційної соціології, що базується на принципах позитивізму, та розвиток міждисциплінарних досліджень, інтерес не тільки до типового й звичайного, колективного та об'єктивного, але дослідження особливого й унікального, індивідуального та суб'єктивного.

Переосмислення міста соціологічної науки в суспільстві вимагає також усвідомлення того, які цінності та орієнтації культивуються за допомогою навчальної дисципліни, які інтереси таким чином відтворюються. Також в цьому аспекті важливим є усвідомлення залучених до освоєння курсу індивідів (і викладачки, і студентів) як носіїв певних культур, членів певних спільнот, індивідів з певними соціальними інтересами. Будь-які форми залучення цих інтересів (актуалізація, інтерпретація, рефлексія тощо) є потужним ресурсом інтелектуальної роботи засвоєння курсу.

Зрештою, об'єм часу, відведеного на освоєння дисципліни, змушує обмежити набір розглянутих проблем, ключових понять та концепцій. Теоретичну перспективу курсу «Соціологія культури» створюють культурно-аналітична традиція, постструктуралістська методологія, соціокультурний підхід та культуральна соціологія. Тематичною перспективою, за допомогою якої зміст курсу розкривається та актуалізується в уявленні студентської аудиторії, є культурні механізми реалізації влади у суспільстві. Ціннісні орієнтири курсу визначені принципами толерантності, дотримання прав та свобод особи, протидії будь-яким формам дискримінації.

Чому навчає курс «Соціологія культури»: компетенції, які ви отримуєте

Зміст курсу «Соціологія культури» включає питання з теорії та методології дисципліни, концентруючи увагу на проблематиці культурних механізмів влади в сучасному полікультурному суспільстві. Такий тематичний вибір пов'язаний із наведеним далі. Сучасна соціальна теорія розглядає владу як ознаку соціальної асоціації та дії як таких (не тільки як прояв асиметрії розподілу ресурсів), акцентуючи всюдисущий її характер (Е. Гіденс). Зростання культурної неоднорідності, з іншого боку, є найпомітнішою рисою сучасної цивілізації внаслідок безпрецедентного підвищення мобільності, розвитку комунікацій та відкритості суспільств. Культура зараз визнається автономним виміром (Дж. Александер) протікання зазначених процесів, а її дослідження в соціології – засобом запобігання відповідним конфронтаціям та конфліктам.

Метою курсу є засвоєння понять та концепцій соціології культури, які забезпечують розуміння сучасного полікультурного суспільства й культурних механізмів влади, та формування на їх основі чутливості до питань дотримання прав та свобод особи, толерантності, протидії дискримінації.

В результаті опанування курсу студентки та студенти мають **знати**: основні поняття та концепції соціології культури щодо співвідношення суспільства та культури, культурних механізмів влади, полікультурного суспільства; **вміти**: застосовувати ці категорії та концепції в поясненні реальних соціокультурних процесів, логічно та осмислено викладати свою позицію в письмовому науковому тексті та усному виступі.

Специфічною **компетенцією**, яка формується за допомогою цього курсу, є визначення, розпізнавання й критики культурних механізмів влади та спроможність самостійної орієнтації в ситуаціях їх реалізації. Вона передбачає **навички** критичного читання, академічного письма, участі в дискусії та командної роботи, самоорганізації, освоїти та розвинути які ви зможете під час виконання навчальних завдань за курсом. Ці навички ви зможете застосувати в своїй професійній діяльності та повсякденному житті.

*Як навчитися соціології культури:
форми навчальної діяльності, система оцінювання*

Навчальна діяльність за курсом «Соціологія культури» складається з аудиторної та позааудиторної активності, усних та письмових форм роботи. Окрім лекційних та семінарських занять, передбачені дві модульні контрольні роботи та написання ІНДЗ (індивідуальне навчально-дослідне завдання). Підсумкова форма контролю за курсом – іспит. Далі представлений загальний опис форм навчальної діяльності та системи оцінювання за курсом.

Лекційні заняття проводяться у формі лекції-дискусії та містять розгляд викладачкою основних понять та концепцій курсу та їх зв'язків, обговорення студентами пропонуваніх викладачкою дискусійних питань. Обов'язковою умовою присутності на лекції є попереднє прочитання конспекту відповідної лекції. Навчальним планом передбачена одна лекція на два тижні.

Семінарські заняття передбачені кожен тиждень та мають різний зміст: виступ у дискусії, усна доповідь, обговорення першоджерела, презентація творчого завдання.

Виступ у дискусії на семінарі – це усний виступ з одного з питань відповідного заняття. Виступ в дискусії з обов'язкової літератури має продемонструвати знання матеріалів лекції та обов'язкової літератури та вашу точку зору з дискусійного питання й аргументацію щодо неї. Максимальна кількість балів за виступ – 4 бали. Максимальна кількість виступів, що можуть бути оціненими протягом семестру, – 6 виступів. Критерії оцінювання виступу в дискусії з обов'язкової літератури: знання матеріалу теми (поняття, концепції, приклади), грамотність, самостій-

ність, аргументованість. Програмою семінарів передбачені також тренінг критичного читання та тренінг академічного письма.

Усна доповідь готується самостійно на основі ознайомлення одним з джерел зі списку додаткової літератури. Тема доповіді обирається самостійно відповідно до обраного джерела. Доповідь має розширювати певні питання з теми лекції за допомогою ідей та положень конкретного джерела, тобто відповідати на питання: що певний автор або авторка додає до нашого бачення даного питання, які переваги ми отримуємо завдяки цьому? Максимальна кількість балів за доповідь – 5 балів. Максимальна кількість виступів з доповіддю, що можуть бути оцінені протягом семестру, – 3. Тривалість доповіді – 10 хвилин, вона має виступуватися авторкою або автором своїми словами, а не читатися з паперу, та може супроводжуватися візуальними або відеоматеріалами. Критерії оцінювання усної доповіді: відповідність завданню, знання матеріалу джерела, самостійність, аргументованість, оригінальність.

Участь у семінарі з обговорення першоджерела передбачає попереднє (поза аудиторією) прочитання тексту першоджерела та виконання вже в аудиторії певних завдань щодо тексту, запропонованих викладачкою. Участь в обговоренні першоджерела оцінюється в 3 бали.

Презентація творчого завдання. Творче завдання має на меті актуалізувати навички використання понять та ідей курсу в аналізі реальних соціокультурних процесів. Творчі завдання включені в програму другої та третьої тем курсу. Творче завдання готується поза аудиторією та презентується усно на семінарі. Максимальна оцінка за презентацію творчого завдання – 4 бали. Критерії оцінювання творчого завдання: відповідність завданню, адекватність використання понять та ідей теми, аргументованість, оригінальність.

Тренінг критичного читання – це спеціальне семінарське заняття по роботі з першоджерелом. Воно має на меті актуалізувати навички освоєння змісту та структури наукового тексту та сформулювати вміння його критичного аналізу. Тренінг критичного читання проводиться на семінарі, передбачає позааудиторну підготовку, та полягає у виконанні певних завдань викладачки в аудиторії. Участь у тренінгу оцінюється в 3 бали.

Тренінг академічного письма – це спеціальне семінарське заняття по роботі з написання наукового тексту. Воно має на меті актуалізувати навички створення наукового тексту, формулювання дослідницького питання, тези, аргументів тощо. Гловне завдання тренінгу – формування навички реалізації в науковому тексті зв'язку теоретичного та емпіричного матеріалу та підготовки до написання ІНДЗ. Тренінг академічного письма проводиться на семінарі, передбачає позааудиторну підготовку, та полягає у виконанні певних завдань викладачки в аудиторії. Участь у тренінгу оцінюється в 3 бали.

Контрольні роботи проводяться 2 рази протягом семестру. Завдання модульних контрольних робіт складаються з тестових запитань з варіантами відповіді та запитань на пояснення. Максимальна кількість балів за модульну контрольну роботу – 10 балів.

ІНДЗ – це наукова творча робота, підсумок самостійного дослідження у рамках теми «Складові культури у процесах відтворення нерівностей та влади». В ній розглянуто конкретний приклад функціонування складових елементів культури у процесах відтворення соціальних ієрархій та влади в суспільстві. Максимальна оцінка ІНДЗ – 12 балів. Критерії оцінювання ІНДЗ: відповідність завданню – 3 бали, адекватне використання концептів та положень курсу – 3 бали, грамотність, логічність, структурованість викладу – 3 бали, самостійність та оригінальність – 3 бали. Тема ІНДЗ презентується на семінарі № 11, максимальна оцінка за цей виступ – 4 бали.

Письмовий іспит складається з тестових запитань з варіантами відповіді, запитань на пояснення та творчих завдань. Максимальна оцінка – 40 балів. Умовою допуску до іспиту є накопичення студентками й студентами протягом семестру не менше 30 балів.

Оцінка з курсу «Соціологія культури» визначається за 100 бальною шкалою та складається з оцінки за роботу протягом семестру та оцінку за іспит.

Шкала оцінювання знань:

- A (90–100)–відмінно;
- B (80–89)–добре;
- C (70–79)–добре;
- D (60–69)–задовільно;
- E (50–59)–задовільно;
- F (30–49)–незадовільно.

Розподіл балів за формами навчальної діяльності

Поточне тестування та самостійна робота			Підсумковий семестровий контроль (іспит)	Сума
Виступи на семінарах	Контрольні роботи	ІНДЗ		
28 балів	2x10 балів	12 балів	40 балів	100

Як користуватися цією книжкою

Переважною частиною цієї книжки є **путівник** з навчання з курсу «Соціологія культури». Ви знайдете тут послідовний виклад вашої діяльності з кожної з тем курсу, опис та пояснення до контрольних робіт, ІНДЗ та екзамену. Тут є конспект кожної лекції – його треба прочитати **перед** лекційним заняттям. До кожного семінарського заняття є також опис їх змісту та завдання, виконуючи які ви сформуєте в себе компетенції з розуміння сучасного полікультурного суспільства й культурних механізмів влади в ньому. Очікується, що перед кожним заняттям ви знайдете відповідні завдання та виконаєте їх. Орієнтуватися вам допоможе Тематичний план курсу. Курс складається з трьох тем, восьми лекцій та сімнадцяти семінарів.

Тематичний план курсу

№ теми	№ лекції	Назви тем та лекцій	№ семінару	Зміст роботи на семінарі
1	1	Соціологічне бачення зв'язків культури та суспільства	1	Вступ. Специфіка соціологічного знання про культуру
			2	Тренінг критичного читання
			3	Дискусія та доповіді з теми 1
2		Складові культури у процесах відтворення нерівностей та влади		
	2	Символ	4	Обговорення першоджерела теми 2
	3	Ритуал	5	Тренінг академічного письма
			6	Дискусія та доповіді з лекції 2
			7	Дискусія та доповіді з лекції 3
	4	Міф	8	Дискусія та доповіді з лекції 4
3		Полікультурне суспільство	9	Презентація творчих завдань теми 2
	5	Концепції культурної неоднорідності та їх критика	10	Контрольна робота 1
	6	Дискурс чужого й ворога та його соціальний зміст	11	Презентація теми ІНДЗ
			12	Обговорення першоджерела теми 3
			13	Дискусія та доповіді з лекції 5
	7	Культурна неоднорідність як ознака соціокультурного простору	14	Дискусія та доповіді з лекції 6
			15	Дискусія та доповіді з лекції 7
	8	Підсумкове лекційне заняття	16	Контрольна робота 2
			17	Презентація творчих завдань теми 3

Програма курсу

Тема 1. Соціологічне бачення зв'язку культури та суспільства.

Культура та влада

Лекція 1. Соціологічне бачення зв'язку культури та суспільства.

Культура та влада

Соціологічне розуміння зв'язків людини, суспільства та культури.

Онтологія сучасного суспільства: принципова нецілісність та множинність.

Феномен влади, прямі й дискурсивні влади.

Поняття культурних механізмів влади.

Тема 2. Складові культури в процесі відтворення нерівностей та влади

Лекція 2. Символ у відтворенні нерівностей та влади

Символ як елемент культури.

Символічний простір, символічний капітал, символічна влада.

Символ в процесах номінації, класифікації, кодифікації.

Лекція 3. Ритуал у відтворенні нерівностей та влади

Соціологічне визначення ритуалу.

Ритуал і цінності, соціальні інститути та пам'ять спільноти.

Специфіка ритуалів у сучасному суспільстві. Свята.

Ритуали в процесах легітимації влади.

Лекція 4. Міф у відтворенні нерівностей та влади

Міф в культурі. Характеристики міфологічного мислення.

Міф та суспільство. Три аспекти зацікавленості соціології міфом.

Міф та цінності.

Міфологічне мислення та явище натуралізації.

Тема 3. Полікультурне суспільство: неоднорідність та розрізнення

Лекція 5. Концепції культурної неоднорідності та їх критика

Культурна неоднорідність та поняття полікультурності.

Концепти осягнення культурної неоднорідності.

Критика концептів культурної неоднорідності та її критерії.

Лекція 6. Дискурс чужого й ворога та його соціальний зміст

Інший в перспективі полікультурного суспільства.

Соціокультурна номенклатура Іншого.

Культурні механізми розрізнення груп та категорій: чужий та ворог в перспективі реалізації влади в суспільстві.

Лекція 7. Культурна неоднорідність як ознака соціокультурного простору

Культурне розмаїття як ресурс розвитку.

Культурна політика національної держави та проблеми толерантності.

Культурна неоднорідність та матриця домінування.

Література

Основна:

1. Бурлачук В. Символ и власть / В. Бурлачук. – К. : ИС НАНУ, 2002. – 266 с.
2. Ионин Л. Социология культуры / Л. Ионин. – М. : Изд. Дом ГУ ВШЭ, 2004. – 427 с.
3. Соболевська М. Неофункціоналістські та постструктуралістські теорії в сучасній соціології : навчальний посібник / М. Соболевська. – К. : Дух і літера, 2010. – 164 с.
4. Гендер для медій : підручник .../ за ред. М. Маєрчик (гол. ред.), О. Плахотнік, Г. Ярманової. – К. : Критика, 2013. – 220 с.

Додаткова:

5. Крепон М. Європейські іншості / М. Крепон ; пер. з фр. – К. : Український центр духов. культури, 2011. – 184 с.
6. Ленуар Р. Начала практической социологии / Р. Ленуар, Д. Мерлье, Л. Пэнто, П. Шампань ; пер. с фр. – М. : Институт экспериментальной социологии; СПб. : Алетейя, 2001. – 406 с.
7. Малес Л. Вивчаючи тексти культури: соціокультурний аналіз як пізнавальна стратегія соціології / Л. Малес. – К. : КІС, 2011. – 325 с.
8. Риддингс Б. Университет в руинах / Б. Риддингс ; пер. с англ. – М. : ВШЭ, 2010. – 304 с.
9. Сорока Ю. Свої, чужі, різні: соціокультурна перспектива сприйняття Іншого : монографія / Ю. Сорока. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 332 с.

Першоджерела, обов'язкові для прочитання:

10. Бергер П. Общество как объективная реальность // Бергер П. Социальное конструирование реальности / П. Бергер, Т. Лукман. – М. : Медиум, 1995. – С. 80–209.
11. Бурдьє П. Социальное пространство и символическая власть // Бурдьє П. Начала / П. Бурдьє ; пер. с фр. Н. Шматко. – М. : Socio-Logos, 1994. – С. 181–208.
12. Герц К. Польза разнообразия / К. Герц ; пер. с англ. // THESIS, 1993. – Вып. 3. – С. 168–184.
13. Дуглас М. Чудеса и магия // Дуглас М. Чистота и опасность / пер. под ред. С. Баньковской. с англ. Р. Громовой; – М. : «КАНОН-пресс-Ц», «Кучково поле», 2000. – С. 94–114.
14. Сорокин П. Родовая структура социокультурных явлений // Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество / П. Сорокин. – М. : 1992. – С. 190–220.